

Pròleg

Verdaguer és, valgui l'obvietat, una de les grans figures de la Catalunya moderna. L'essencial de la seva grandesa es manté enmig del secundari que acumulà en vida i que se li ha anat acumulant en la posteritat. Tant l'essencial de l'obra literària, que ha resistit cent anys de repetides proves de foc, com de la vida de poeta i d'eclésiàstic, que ha suportat severes veredictes. Altrament, si en algun autor vida i obra són inseparables, és en Verdaguer. Sense sentir dringar el Cant de Gentil o contextualitzar la seva producció devota en l'entramat de l'Església del segle XIX, la vida de Verdaguer no troba una explicació coherent amb la seva carrera d'escriptor romàntic.

L'hiperbiografisme, però, ha planat insistentment damunt de Verdaguer, en perjudici de l'obra i al capdavant de la biografia mateixa. Potser per això, sempre m'he sentit inclinat a estudiar-ne amb preferència l'obra d'escriptor, font principal de la seva grandesa. És més, d'aquesta preferència, juntament amb col·legues de la Universitat i de la Societat Verdaguer, n'hem fet programa de l'Anuari Verdaguer i dels Col·loquis Verdaguer. Això no vol pas dir que no m'hagi interessat la trajectòria biogràfica, fins i tot allò que hi és accessori, en la mesura que forma part de la suma d'una vida. Fruit d'aquest interès és la biografia que l'any 1980 li vaig dedicar i que ara torno a presentar.

Biografiar Verdaguer significa abordar el dramatisme d'una vida apassionada i apassionant, articulant-la amb una vasta carrera d'escriptor que ha merescut judicis contraposats. Verdaguer no deixa indiferent i emplaça el biògraf a assumir la mitificació del personatge tant com les valoracions canviant de la seva obra. Aquests dos fenòmens, el mite i la recepció de Verdaguer, que són un exponent peculiar de la nostra història cultural, no haurien d'entrebanca el biògraf. Al contrari, l'haurien d'ajudar, com haurien d'ajudar el lector, a veure que la vida de personatges com Verdaguer s'escriu o es llegeix des de dins del que simbolitzen.

A Verdaguer, símbol de la represa de les lletres catalanes modernes, personatge polèmic i mitificat, li tocà de viure una vida partida en dues meitats. Després de l'etapa de formació a la Plana de Vic i de la llarga plenitud daurada a l'ombra de la riquesa del marquès de Comillas, la segona meitat de la vida de Verdaguer prengué un gir desconcertant: insatisfacció de romàntic, atret per les dubtoses lluors de sants d'estampa, de redemptors socials, d'exorcistes perseguits per la jerarquia; amistats equívokes, que li feren perdre no sols la posició, sinó la reputa-

ció moral i el crèdit d'escriptor; una rebel·lió desafiant i un escàndol de dolor en la grandesa caiguda; uns darrers temps de mossèn melós enfora, però encès endins per l'afany secret d'acabar i depurar la seva obra; i, a la fi, una mort neguitejada enmig de conspiracions testamentàries.

Partida i tot, l'aventura d'home i d'escriptor sobrepassà Verdaguer, com sobrepassà els qui en formaven l'entorn social i polític, literari i eclesiàstic. Encara sobrepassa els qui ens hi acostem a admirar-ne l'excel·lència o descobrir-ne el secret. L'aura de simpatia que l'envolta també està feta d'aquella curiositat que sentim davant d'un personatge enigmàtic de la família. Després que n'hem recorregut la biografia, encara ens preguntem qui era Verdaguer. L'escriptor que es va inventar, gairebé del no-res, una llengua literària que encara avui funciona. El poeta que va construir una de les més poderoses maquinàries que han activat l'imaginari dels catalans. L'home i el sacerdot que subjuguà tothom en tot moment, cofat amb barretina o coronat de llorer, capellà àulic o rebel, triomfant o rendit. El personatge que en quaranta anys de carrera deixà més de quaranta llibres i, en cinquanta-set de vida, un halo d'admiració i una estela d'interrogants.

Verdaguer ha tingut quatre destacades biografies generals: les de Valeri Serra i Boldú, Joan Torrent i Fàbregas, Josep Miracle i Sebastià Juan Arbó. El primer, que havia tractat el poeta, escriví una biografia rigorosa l'any 1924, quan la cotització de la poesia de Verdaguer entrà en alça gràcies a les inversions crítiques de Carles Riba, però quan es desconeixien una gran part de documents. Les altres tres varen aparèixer l'any 1952, cinquantenari de la mort del poeta, en un clima ple de febleses i d'equívocs polítics, creat amb les celebracions del centenari del naixement el 1945. Els resultats foren molt diferents. Mentre Arbó escrivia una biografia penetrant, però novel·lada; mentre Miracle manejava nova documentació, però subordinant-la a tesis categòriques, Torrent i Fàbregas traçava un resum biogràfic concís i ponderat, però sense comptar amb la documentació que no trigaria a estar disponible.

A partir de la dècada de 1960, les investigacions de Josep M. de Casacuberta o dirigides per ell varen renovar a fons el verdaguerisme. Els volums de la «Biblioteca Verdagueriana. Textos. Documents. Estudis», en especial els de l'Epistolari, varen aportar una summa imponent de materials que en endavant serien imprescindibles per al biògraf. Fou sobre aquesta base que l'any 1980 vaig emprendre, per encàrrec de l'editorial Blume i destinada a un públic no especialitzat, és a dir, sense prejudicis heretats del verdaguerisme anterior, la síntesi biogràfica Verdaguer: un poeta per a un poble.

Han passat quinze anys. Mentrestant aquell llibre ha caigut dels catàlegs i, cosa més important, els estudis sobre Verdaguer han passat per una altra reno-

vació en tots els ordres, el biogràfic i el filològic, el crític-literari i el contextual. El 1980 l'Epistolari tot just arribava a l'inici de la crisi del poeta, mentre que avui és complet. El 1986 apareixia Jacint Verdager, de Joaquim Molas, a Història de la Literatura Catalana, vol. VII, d'Editorial Ariel, monografia modelica que posà al dia la recepció crítica de Verdager des de l'anàlisi de la unitat de vida i obra, d'ideologia i forma. S'han celebrat Col·loquis especialitzats sobre la Renaixença i sobre Verdager i se n'han publicat les actes, s'han defensat tesis doctorals, s'han publicat edicions crítiques, s'han conegut textos i documents inèdits. Jo mateix, mentrestant, he tingut ocasió d'ampliar els coneixements sobre el poeta, dels quals és expressió el llibre Verdager. Estudis i aproximacions.

A l'hora, doncs, de plantejar-me la reedició de Verdager: un poeta per a un poble, em semblà inajornable refer la primera versió. Sense rectificar les posicions de llavors, llevat d'algun aspecte del darrer període, que ara es coneix millor, he completat la biografia servint-me de les noves investigacions. Hi he esmenat errors, omplert llacunes i travat intersticis. A més d'ampliar la síntesi cronològica «Verdager i el seu temps», hi he afegit una selecció de textos, «Verdager per Verdager», en què la biografia deixa que sigui el poeta qui parli de si mateix, i un vademècum, «Per a estudiar la vida i l'obra de Verdager», on he aplegat referències d'ordre divers, adreçades a qui vulgui saber-ne més. A la documentació gràfica, que he augmentat molt respecte de l'edició de 1980, hi destaquen la sèrie cronològica de fotografies del poeta i la mostra d'interpretacions plàstiques de la figura i de les obres de Verdager, signades per artistes coetanis i posteriors.

Desitjaria que el llibre servís d'«introducció a Verdager», tant per al lector que hi entra per primera vegada com per al que vulgui actualitzar la informació, i que fos útil per al nostre temps, ara que el verdagerisme s'ha envigorit i s'estén la popularitat de Verdager, «un poeta per a un poble» que a les envistes del segle XXI és tan diferent del que al segle XIX en féu el seu poeta, però no tan diferent, sí, com tot ho indica, els catalans continuem sentint-lo el nostre poeta.

Agraeixo als amics Joaquim Molas i Segimon Serrallonga la lectura crítica d'algunes parts del llibre. A l'Ajuntament de Folgueroles i a la Diputació de Barcelona l'oportuna contribució a l'edició. En l'escaiença del cent-cinquantè aniversari del naixement del poeta, ajudarà a difondre el coneixement de Verdager, mossèn Cinto, un dels símbols culturals dels catalans.